

Z I N E M A

IL BIDONE. (*"Almas sin conciencia"*, Victoria Eugenia.) Egi-
llea: Federico FELLINI.

Bagendun gogoia FELLINI'ren filmak ikusteko. Berebiziko nortasu-
na baduela zinemalari orrek, azken aldi oetan sarri irakurtzen degu.
"LA STRADA"-gatik, Ipar-Ameriketan sari sonatua irabazi du. Can-
nes'eko zinema-jaialdian, berriz, bere "CABIRIA'ren gauak", film go-
raipatuen artean ezarri digute. Ez degu film oiek oraindik ikusteko
aldarterik izan. Ta orregatik.—batipat "LA STRADA" ikusteke—, ezin
FELLINI'z iritzi erabatekorik oraindik eman.

Orain lau urte ezagutu gendun "IL VITELLONI" egille beraren film
txalotua. Gaur, "Il bidone"-ren zenbait gauzek beste ura gogoratu
digute. Ta an bezela emen, ez gizartearen kritika, baizik gizonaren
psikologia ta barne bizitza artzen digu auzitzako. DE SICA'ren "Bi-
zikleta-lapurra", ta "Miraria Milan'en" gaurko gizartearen indar, lege,
grifia, erru ta gaitzak ikertu ta iragartzeko ta astintzeko egiñak dira.
Fellini'ren bi film oiek, ordea, gizonaren barne bizitzako problemetan
sartzen dira. Ta badirudi, geienik eragiten dion kezka onelako au
dala: askatasunaren ta legearen alkartasun zailla. Barren-barrenetik
sortzen zaizkigu nai biziak oitura ta agindu askoren aurka zirikatua.
Legezgo bidea utzi ta naikundea arau bakartzat ezartzen duen gizona,
ordea, gizartean bizi arren, bakarrik dabil jende artean. Bakardadera
bultzatzen du bere adur trixteak.

Au da, bakardadea, gizon "okertuaren" drama, FELLINI'k ain bi-
ziki irudi-bidez azaltzen diguna.

IL VITELLONI'n erri koxkor ta uri nagusitik urrutikako, gazte
"irten" ta bizimin diranen egokera dakarkigu. IL BIDONE'n, berriz,
estafatzallean bizimodua. Film bietan bada sekuentzi bat ia berdina:
gabaz, gizaldetxoa, bakarrik, errixka bateko enparantzan, goibel eta

motel, iñorako gogorik gabe, beren naikundeak eguna ta gauaren lege beraren aurka baleude bezela.

Leunkeririk gabe darabil gaia, bere ustez gauzak diran bezela adieraziz. "Ondo" bukatzeak axola gutxi berari. Orregatik, denbora pasako filmak ez dira oiek, kezkarazi ta pentsarazten dutenak baizik.

Itz batez esan bear bagendu film onen merezi agerikoena (kontakera aldetik, alegia), "oparo" azaldua izatea, aitortuko genduke. Badiara filmagilleak auzi sakon eta korapillatuena erabiltzeko, esi estutik irten gabe, gaiaren giarra ta piperra txepeltzen dutenak. IL BIDONE'n ez da orrelakorik. Irudi ariñez, zenbat leku, gizaki-mota, biziera ta gauza ekartzen dizkigun, gaiaren muña argi ta garbiago erakusteko.

Ori, merezimendu du FELLINI'k, naiz eta oraindik mozketak egin bearrean arkituko den oparotasun orretan. Alare, bere puntuan ezartzeko, obe da neurri gañezkakoa, neurri urria baño.

ANSOLA'TAR KURUTX

LA STRADA. Ansola'k Fellini'z dionak txit arindu dit lana. Auxe esango dut bakarrik, iñor ez aspertzarren: "La Strada" da, nere ustez, azkeneko zenbait urtez ikusi ditudan filmetan onena.

Geiago esan bear banu enintzake noski gauza izango. Ezpainuke adieraziko non dagoen film onen indarra. Sorginkeria dirudi. Gaia arrunta du eta zarpail xamarra. Personak, eskasak eta ez jende dotore-argiaren artean billatuak. Zirku-gizon arlotea —kate-austaillea besterik eziñean— buruz baño indarrez obeto ornitua, eta etxeokoei oni saltzen dioten neskatxa erdi-iñozoa. Inguruak, jendarte naasiak, kamio autsez edo elurrez josiak, taberna-zuloak, komerien zai dauden ume lotsagabez betetako erri-plazak.

Eta, alaz ere, historio onen izerdi garratza, lausengu eta itz arrorik gabe, biotz-barreneraño isurtzen zaigu, beste film arranditsu asko ez bezala. Gizatasuna dariolako noski, jauregietan adiña etxola eta kalekantoietan arki ditekean gizatasuna. Azken-aldea, batez ere, bere bizikoa da. Nik beintzat deus gutxi ikusi dut zineman Zampano buru eta biotz-gogorraren itsas-ertzeko negarra bezain erdiragarririk.

Esan bearra da, orratik, personak arruntak eta doai berezirik ga-beak badira, eztirela orrelakoak antzezleriak: Anthony Quinn, Richard Basehart eta guztien gain Giulietta Masina.

LES DIABOLIQUES. Ezkera gutxi izuaren otz-ikara larria suma-naiean ibiltzen geranok. Ezta ori, noski, Beaudelaire'k asmatu zuen "otz-ikara berria", gizona bezain zaarra baizik. Gure gorputzarimak gorosti-makillaz bezala astintzea ezta agian zinemak —eta arteak erabat— mendera dezakean elbururik gorena. Sendabidea edo

da, dirudienez. Besteren bizkarretik larritu edo negar egin ezker, la-saiago eta alaiago gelditzen gera nonbait berriro ere gure eginkizun aspergarriei ekiteko.

Onako film au ezta sail orretan, gertatu oi den legez, zioten adiña-koa. Gaia eztu ain berria. Duela zenbait urte ikusi genduen orrelako zerbait Curtis Bernhardt'en film batean: "Retorno al abismo" zuen emen izena, oker ezpagaude. Bukaera ere eztu iñork antzemango eztion gisakoa. Utziko balute erdi-aldera utsartetxo bat ikusleei galdatzeko, erantzun zuzena emango luke baita kamutsenak ere. Ezpaita beste irtenbiderik.

Zer du, bada, film onek? Onen antzekoak, beste bein esan nuen, ez tira igerkizunak besterik izaten: eriotzaren bat aipatzen dute, baiña ezinbestekoa izaten da eta odolik gabekoa. Emen, berriz, odol-isurtzerik ezpada ere, argi eta garbi agertzen dira gizon-iltzearen nekeak eta lanak.

H. G. Clouzot, izu-billa dabilena izutzeko gertu, ezta txantxetan aritu. Azkeneko zatian beintzat erakutsi du badakiela lanbide ori arako Canterville'ko etxajaun gizarajo ark baiño obeto. Eta, norbaitek ezpadu ere etxajaunen aditzerik, ezta alferrik esana izango orrela deitzen zituztela gure aurrekoek Peru Abarka'ren gisako agureak ez ezik, baita etxetan maindirez bildurik eta katez josirik ibilli oi diren mamu edo iratxoak.

ANIMAL FARM ("*Rebelión en la granja*"). Aspaldidanik dakigu, Walt Disney'ri eskerrak batez ere, marrezki-film bat beste edozeinen parekoa izan ditekeala asmoz eta ederrez. Orain ikasi dugu orrelakoak, eder izateaz gainera, eztirela nai-ta-ez aur-jolasak edo jostallu atsegiñak. Txantxetan eta irriparez ez ezik, ziñez eta bene-benetan ere mintzatzen badakite.

Esku trebez film onetan erakusten digutena, George Orwell'en ipui ezaguna da. Emen kolore nabar-alaietz pintatua ageri zaigun ipui xalo onek, alegi onek obeto esan, ikusle bati baiño geiagori, aoa gozaten diolakoan, sabela mingostuko dio. Ikusten ditugun aziendek, abere larri eta txeeek, animali-itxuratan, gizonaren izaera eta griñak geiegi nabarmentzen baitituzte.

Gizon batek edo gutxi batzuek, gaurko aurrerapenen bitartez, erri osoaren gainean eskura dezaketen aginte neurrigabearen beldurra askok sumatu dute. Eztitu, ordea, iñork bear bada Orwell'ek adiña eza-gutu arrisku-beldur oriek, edo beintzat eztitu iñork orren argiro azaldu. "1982" deritzan liburuan egin zuen etorkizunarekiko ameskaitz ikaragarria ezta agian goibelagoa oraingo amets txuri-gorri au baiño.

Gizonaren nausitzak errenkuraz beterik dauzka basetxe bateko abereak. Berengandik sortzen diren ondasunak —artillea, esnea, aragia,

arraultzak— ezpaitira beren zerbitzurako, gizonaren onerako baizik. Zerriak batez ere, “nola ezpaitute deus ere on den gauzarik bere urdaia baizen”, eztaude lasai. Eta, arakiñaren beldur, oek biltzen dituzte basetxekoazienda guztiak eta nagusiaren kontra aizkatzen.

Zerri zaar batek asmatu zuen matxinada. Beste bat ibilli zen gero borrokan buruzagi, gizona aurrean bidali arte. Irugarren bat ere bazen, ordea, mutur-beltza, Napoleon zeritzana, lagunak borroka bizian ari ziren bitartean, jabearen etxeko goxoei ederretsi ziena. Eta, zakur gose batzuek arturik lagun, laster erakusten du borrokan azkenekoak izan ditezkeala emen ere gozamenean aurrenak.

Izenak eztira geiegi aldatu, baiña izanak... Itxuraz, eztute jaberik eta bere buruarentzat ari dira lanean. Itxuraz bakarrik, ordea. Badute nork agindu eta badute norentzat lan egin. Or dauzkate Napoleon eta Napoleon'en lagunak, urdeak: orain Djilas'ek burokratak deitzen ditu. Eta goseak, lan geiegiak, mendetasun ezin-eramanak borrokara daramazki berriz ere abere azpiratuak, astoaren arrantzak dituztela eragille, nagusi berriak zapaldu arte.

Au da azkena: filmean, baiña ez basetxean. Kurpillaren jirak ez-tira gelditu, eta nekez geldituko. Gaurko askatzailleen artean baitago biarko menderatzailleen azia, askatasunaren argian morrontzaren itzala. Euskal-erriko erriren bateko kanpaiak etengabe dion bezala:

Izan ta izango

Baiña eztezagun gure izaera gutxietsi: bein ta berriro jaikiko dira aurrera ere bidegabekeriaren kontra astotxo baten arrantzak.

L. MITXELENA

